

Івано-Франківськ: «Плай» ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. — 390 с.

5. Космеда Т.А., Плотнікова Н.В. Лінгвоконцептологія: Мікроконцептосфера СВЯТКИ в українському мовному просторі: [монографія] / Т. А. Космеда, Н. В. Плотнікова. — Львів: ПАІС, 2010. — 408 с.

6. Краткий словарь когнитивных терминов / [под. общ. ред. Е. С. Кубряковой]. — М.: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. — 245 с.

7. Куєвда В. Психологічні ретроспекції української етнокультурної моделі: [монографія] / В. Т. Куєвда, Т. В. Ковтунович; [за ред. М.-Л. А. Чепи]. — Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. — 104 с.

8. Лисиченко Л.А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу / Л. А. Лисиченко. — Харків: Основа, 2009. — 191 с.

9. Редін П.О. Концепт «Воля» в українській мовній картині світу: [монографія] / П. О. Редін, О. О. Яцкевич. — Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2012. — 264 с.

10. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава: Довкілля, 2006. — 716 с.

11. Тарасов Е.Ф. Язык как средство трансляции культуры / Е. Ф. Тарасов // Фразеология в контексте культуры / [отв. ред. В. Н. Телия]. — М.: Языки рус. культуры, 1999. — С. 34–37.

12. Шараева Г.З. Сопоставительный анализ способов объективации концепта «Истина» в английской и татарской языковой картинах мира: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук: 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Г. З. Шараева. — Казань, 2007. — 20 с.

Артеменко А.І.

старший викладач

кафедри іноземних мов факультету маркетингу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ПРАГМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У період глобалізації важливим є розгляд прагматичних стратегій міжкультурної комунікації. Іntenція мовця реалізується з допомогою різних прагматичних засобів. Перепитування — лінгвістичний прагматичний засіб, який вживається в діалогічному мовленні різних мов, допомагає мовцям зрозуміти один одного краще та уникати конфліктних ситуацій.

Ключові слова: прагматичні стратегії, міжкультурна комунікація, прагматичні засоби, перепитування.

Abstract. Consideration of the pragmatic strategies of cross-cultural communication is important in the period of globalization. The intention of the speaker is realized with helping of different pragmatic means. Echo-questions is the pragmatic linguistic mean which is used in the dialogue speech of different languages and. It helps speakers to understand each other better and avoid conflict situation.

Key words: *pragmatic strategies, cross-cultural communication, pragmatic means, echo-questions.*

У період глобалізації важливою являється міжкультурна комунікація, яка дає можливість обмінюватися інформацією, допомагаючи удосконалюватися і поглиблювати свої знання з іноземних мов, використовуючи різні комунікативні та прагматичні стратегії.

У сучасній лінгвістиці під комунікативною стратегією розуміють оптимальну реалізацію інтенції мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування шляхом вибору дієвих мовленнєвих засобів, а також гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації.

Прагматичні (когнітивно-ситуаційні) стратегії орієнтовані на самовираження мовця і вибір оптимального акту, який якнайкраще відповідає заданій комунікативній ситуації.

О. Іссерс, Е. Берн, І. Горелов, В. Карасик, К. Сєдов, А. Кравченко, С. Єрмоленко, А. Козак та інші займаються дослідженням прагматичних стратегій міжкультурної комунікації.

Комунікація є складним маркованим феноменом, який реалізується переважно на мовленнєвому рівні. Основною одиницею комунікації (вербальної і невербальної) є комунікативна ситуація, що включає такі компоненти: 1) комуніканти; 2) висловлення (повідомлення, текст); 3) процеси вербалізації і розуміння; 4) обставини комунікативного акту; 5) комунікативної прагматичні інтенції учасників спілкування [4, с. 14].

Сучасні глобальні суспільно-політичні й економічні зміни викликають значний інтерес до культури інших народів як визначальної ролі творчого потенціалу особистості й суспільства [3, с. 106].

Для успішного досягнення мети в міжкультурній комунікації важливим стає врахування особливостей ментальності адресанта, а також культурно зумовленої мовленнєвої поведінки представників певного етносу.

Останнім часом особлива увага зосереджена на вивченні особливостей мовної картини світу, зокрема таких понять як ментальність і менталітет. Під ментальністю розуміється особливий спосіб мислення певного етносу. Менталітет включає соціальні, економічні, політичні, духовні та моральні сторони суспільного життя етносу, зумовлюючи його особливий характер та самоідентифікацію.

Вибір релевантних стратегій і тактик мовленнєвої ситуації залежить від рівня загальних енциклопедичних знань, мовної компетенції, психологічного стану мовця — особливостями мислення та емоційності, здатності змінювати свою мовленнєву поведінку, обирати адекватні мовленнєві тактики. Використання комунікантами певного набору комунікативних стратегій і тактик детермінується традиціями внутрішньо етнічного спілкування.

Спілкуючись комуніканти традиційно виконують свої ролі, що залежать від статусу співрозмовника та особливостей комунікативної ситуації в цілому.

У межах однієї соціальної ролі існує можливість вибору тієї чи іншої мовленнєвої стратегії.

Зустріч мовців — важливий етап встановлення контакту, формування тональності, презентації своїх соціальних статусів, комунікативних ролей та психологічних станів, міжособистісних стосунків [2, с. 5].

Міжкультурна комунікація — це процес взаємодії представників різних культур. Це специфічна взаємодія, де відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками різних типів культур.

Комунікативна компетентність — це вміння використовувати мовні засоби з урахуванням мовної специфіки відповідно до ситуації спілкування та прагматичних засобів.

Діалог культур припускає взаєморозуміння і спілкування не тільки між різними народами, а й потребує духовного зближення величезних культурних регіонів, які сформували свій комплекс відмінних рис [1, с. 125].

Діалог — етикетна складова комунікації, що виконує фактичну функцію налаштування позитивної атмосфери під час зустрічі комунікантів. Сприятлива атмосфера актуалізується за допомогою привітальних формул, що завжди передають сигнал позитивного ставлення і побажання до адресата і до самого факту зустрічі.

У період глобалізації важливим є вміння ввічливо спілкуватися, щоб уникати конфліктних ситуацій.

Мовленнєвий етикет — експлікований засіб ввічливості як прагматичної категорії, а ввічливість — етична мовленнєва стратегія встановлення, підтримки й завершення кооперативного спілкування. Вибір прагматичних стратегій спілкування зумовлена прагматичним контекстом ситуації і соціальною детермінантою конфігурації соціальних ролей мовців [2, с. 68].

З точки зору взаємного зв'язку між комунікативними інтенціями мовленнєвого акту і соціальною інтенцією встановлення і підтримання ввічливості виділяються чотири типи мовленнєвих актів:

1) суперництва, які представлені директивами (накази, питання, прохання, вимоги і т.ін.), ілокутивна мета яких конкурує із соціальною метою;

2) збіжні, представлені окремими типами комісивів і експресивів (запрошення, пропозиція, привітання, поздоровлення, вдячність, вибачення і т.ін.), ілокутивна мета яких збігається із соціальною метою;

3) байдужі, які включають твердження, повідомлення, інформування, тобто висловлювання-констативи, їх ілокутивна мета незалежна від соціальної мети; однією із характерних ознак ввічливих мовленнєвих актів є варіювання ступеня ввічливості, яке зумовлене статусною характеристикою комунікантів і сферою спілкування

Зазначимо, що з огляду на подані вище типи мовленнєвих актів, ураховуючи ознаки ввічливості в комунікації, ми можемо виділити такі типи перепитувань:

1) перепитування-директиви, тобто перепити, які висловлюють наказ, прохання, вимогу і т.ін.;

2) перепитування-експресиви, які мають за мету вираження вдячності, вибачення, заперечення і т.ін.;

3) перепитування-констативи, які не мають соціальної мети, тобто перепитування-уточнювачі та перепитування-заповнювачі комунікативних пауз.

Розглянемо приклади:

Julie: Why don't you sell your television?

Celia: Sell my television? I don't know. I never thought of that. It costs four thousand dollars, you know.

Julie: Four thousand dollars? Where would you get four thousand dollars!?
[Shepp: 36]

У даному діалозі перепитування-комісив *sell my television?* виражає прохання. Сілія у ввічливій формі хоче попросити Джулію допомогти їй фінансово. Але не наважується сказати це їй прямо і тому вживає перепитування.

Наступний приклад:

«Don't you think that she's the most wonderful woman in the world?» — said Paul.

«Wonderful? In what way?» [Waugh: 127–128]

Перепитування-експресив **wonderful?** виражає заперечення з приводу сказаного попереднім мовцем, де йде мова про жінку, яку він вважає найкращою у світі. Але інший співрозмовник не погоджується з даним твердженням і тому, щоб не образити думку свого співбесідника, мовець вживає перепитування і разом з тим інтенсифікатор перепитування, що посилює інтенцію вираження ввічливості перепиту.

Найбільш поширену групу перепитувань, які вживаються для вираження ввічливості, становлять перепитування-констативи, тобто перепитування-уточнювачі і перепитування-заповнювачі комунікативних пауз. Наприклад:

«She asked me to», — said Lucy, — «and she's really very sweet».

«Sweet?»

«She was absolutely sweet to me yesterday?» [Waugh: 336]

Перепитування-констатив **sweet?** висловлює запит уточнення інформації. Мовець, щоб не припустити щось некоректне з приводу слів, сказаних попереднім мовцем, хоче уточнити інформацію, щоб не бути неввічливим по відношенню до свого співбесідника. Наведемо ще декілька прикладів, де перепитування-констатив вимагає уточнення.

1. *«And I said, As soon as the priest finishes».*

«And the priest?»

«I don't know», I told him and I saw his face working and the sweat coming down on his forehead.

«I have never killed a man», he said [Hemingway: 37].

2. *«Advising them in time, it should be possible to unite fifty rifles of a certain dependability».*

«How dependable?»

«Dependable within the gravity of the situation» [Hemingway: 65].

Перепити-констативи, які не мають соціальної мети, можуть також вживатися для заповнення комунікативної паузи. Розглянемо приклади:

3. «*Where do you think we should go?*» — *Pilar asked.*

«*Where?*»

«*Yes, where*» [Hemingway: 178]

Перепитування-констатив ***where?***, який у даному діалозі вживається для заповнення комунікативної паузи, допомагає мовцю уникнути конфліктної ситуації, яка могла б виникнути між співрозмовниками, які не можуть вирішити, куди б вони могли піти. У другій репліці даного діалогу мовець вживає дане перепитування, щоб бути ввічливим із слухачем.

У наступному прикладі перепитування-констатив ***home?*** також вживається для заповнення комунікативної паузи, яка б могла виникнути в процесі розмови. Тут йдеться про те, що Мурей не хотів розповідати Ейлін про свої плани і тому вжив перепитування для того, щоб добре подумати, що сказати їй, аби це не було образливим для неї:

Eileen: You're going home?

Murray: Home? No. But I'm going to see my sisters just to say hello. I've got to, I suppose.

Eileen: I'm sure... [O'Neil: 92]

Willy: What — what's the secret?

Bernard: What secret?

Willy: How — how did you? Why didn't he ever catch on? [Miller: 31]

У другій репліці діалогу Бернард для того, щоб бути ввічливим у відповідь на некоректне запитання Білі, вживає перепитування-констатив ***what secret?***, щоб нагадати співбесіднику, що секрети кожної людини — це особиста цінність, яку не варто розголошувати. Розглянемо ще один приклад:

Babe: Oh, Well; those birthday wishes don't count, unless you have a cake

Lenny: They don't?

Babe: No, a lot of times they don't even count when you do have a cake. If just depends.

Lenny: Depends on what?

Babe: Oh how dup you wish is I suppose.

Дана діалогічна єдність містить два перепитування-констативи. Перше перепитування-констатив ***they don't?*** вживається для заповнення комунікативної паузи, інший констатив ***depends on what?*** — для уточнення інформації. Але ці два перепити надають розмові ввічливого характеру. Для того, щоб продовжити розмову і бути ввічливим по відношенню до свого мовця, Ленні вживає перепитування ***they don't?***, а для того, щоб уточнити інформацію і також бути ввічливим у відповідь своєму співрозмовнику, вживає перепит ***depends on what?***

Перепитування, які досить часто зустрічаються в комунікації, є ефективним засобом вираження ввічливості. Особливо це стосується перепитувань-заповнювачів комунікативних пауз і перепитувань-уточнювачів. У тому випадку, якщо один із мовців ставить некоректне запитання, його співрозмовник для того, щоб не відповідати у грубій формі або не відповідати зовсім (у даному випадку

буде перервано контакт між співбесідниками), може вжити перепитування, що дає можливість продовжити розмову і зберегти дружню атмосферу в процесі спілкування.

Як бачимо, перепитування — ефективний засіб вираження ввічливості. Якщо комуніканту не подобається запитання співбесідника, замість того, щоб відповісти на це запитання, вживається перепитування, що дає змогу тим самим не перервати розмову, а продовжити, якщо цього бажають комуніканти.

Незважаючи на різноманітність культур людей різних країн, можна відмітити, що лінгвістичне явище, яке досліджується нами, тобто перепитування, носять ідентичний характер у художніх дискурсах різних мов, збагачує мову, робить її більш розмаїтою і лаконічною. Наведемо приклади:

1. — *Eh bien? Fit Sonia Domidoff.*

— *Eh bien? Grogna Barzum, qu'est-ce que cela signifie? ... Quel est le but de ce télégramme?* [Souvestre et Allain: 190]

2. *Eisenring. Der Sepp? An der Arbeit. Ich habe ihn geschickt, um Holzwolle aufzutreiben. Schon vor drei stunden.*

Bierdermann. Holzwoll? Biedermann lacht unsicher.

Eisenring. Ein hubsches Wetter heute. Der Wind hat gedreht. [Frisch: 35]

3. *¿Qué cadáveres han guindado sobre los peñascos cimeros del río?*

— *¿Cadáveres?*

— *¡Sí, señor, sí, señor! Los encontramos esta mañana porque los zamuros los denunciaron. Cuelgan de unas palmeras, desnudos, amarrados con alambres por las mandíbulas.* [Rivera: 165]

Зазначимо, що міжкультурна комунікація в період глобалізації із вживанням прагматичних засобів дає можливість правильно розуміти один одного, не ображати один одного, бути культурними і ввічливими один до одного, дає можливість уникати конфліктних ситуацій.

Література

1. Бауевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. — К.: Академія, 2004. — 342 с.
2. Заза Ю. Регістри початку спілкування. Монографія. — Л.: ПАІС, 2011. — 206 с.
3. Козак А. Міжкультурна комунікація в контексті діалогу. — Л., 2013.
4. Корольов І. Комунікативна ситуація «виправдання»: Функціонально-прагматичний та лінгвокультурний аспекти (на матеріалі української, російської та англійської художньої прози 19 ст.) — К.: Національний світ, 2008. — 19 с.